

МСС

БЕОГРАД

12–15. IX 2007.

**НАУЧНИ
САСТАНАК
СЛОВАСТ
У ВУКОВЕ
ДАНЕ**

**ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА –
ДЕСКРИПТИВНИ И НОРМАТИВНИ
ПРИСТУП**

37 / 1

БЕОГРАД, 2008.

Милица Радовић-Тешић
Београд

СТРУКТУРА АКТУЕЛНИХ НЕОЛОГИЗАМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се посматра нова лексика актуелна у новинском језику у последњих десетак година. Указује се и на фреквенцијски појединих творбених образаца и могућности уклањања у општи лексички фонд неких лексичких случајева или њихових грамађичко-лексичких вредности. Посебно се коментарише однос неологизама, кованица и околних неологизама.

1. Обично се каже да нове речи богате лексички фонд језика. Попуњавање лексике у сваком језику иде мање-више увек природним током, док истовремено основни начини номинације имају општи карактер. У реклами београдске продавнице „9 страна света”, специјализоване за јединствену опрему за боравак у природи, пише: „Морали смо да употребимо свуда у свету прихваћени термин „outdoor” (аутдор), јер наш језик нема кратак и свима разумљив израз за све оне активности и спортове који се практикују у природи.” Ова продавница продаје: одећу, обућу, чарапе, ранце, шаторе, вреће за спавање, чеоне батеријске лампе, флексибилне соларне пуњаче, абестирану ужад, карабинере, шлемове, спушталице, пењаче и разну камп опрему – све дакле за *аутдор* (outdoor) спортове на једном месту. Нема изгледа, чини нам се, да ће термин *аутдор* скоро бити замењен домаћом речју, чак и када бисмо попут наших западних суседа расписали конкурс за њу.

2. Постоји реална потреба да се бар сваких десетак година анализира употреба нових речи у дневном новинском језику, који је врло утицајан на општу језичку културу. Такође би било пожељно да се нове речи периодично, али истовремено и систематично, бележе, најбоље би било у виду серијских речничких свезака.

С друге стране, мора се полазити од чињенице да су многе речи (ово се посебно односи на туђице и позајмљенице) непознате великом броју говорника српског језика, па им на тај начин треба омогућити да до њиховог правог значења дођу правовремено. Колико људи данас чак у Београду зна шта је то рецимо *сквош*, иако је Београд пре пар дана организовао већ други турнир у том спорту. Читамо да је *сквош* настао у Америци крајем 19. века, а код нас се игра од пре шест година, када је основан клуб „Сквош ленд”.

Но, у „Политикином” новинском напису нема ни једне речи о томе какав је то спорт. Да бисмо то сазнали, као неучесници у такмичењу, морали бисмо отићи на Трг Николе Пашића где се одвијао део тих такмичења. Није проблематична употреба ове стране речи, него је спорна, са гледишта читалаца, смањена или онемогућена потпуна комуникативност. Ни најновији речник страних речи Клајна и Шипке није забележио ову реч.¹

Поред тога, ваља имати на уму да сваки историјски период носи промене у саставу речи. Тако су и нагле друштвене промене попут транзиције и глобализације, те нагли технички и технолошки развој друштва донели нову лексику која захтева, с обзиром на свој обим и карактер, да буде правовремено лексикографски обрађена и по потреби нормативно третирана.

3. У прилагођавању туђих речи правилима српског језика – ако посматрамо свакодневни прилив речи из других језика, највише енглеског – није, нажалост, много остало од некадашњег нормативистичког захтева за фонетским и морфолошким прилагођавањем, било додавањем творбених елемената било превођењем.² (Ако се присетимо референдума за независност Црне Горе, чак су и грађани своју републику у датим околностима чешће именовали као *Монџенејро*, јер им је матерњи назив изгледао недовољно у духу времена, одн. недовољно европски проходан, па су настале многе песме са том речју, и многи неологизми деривирани од ње: *монџенејрини*, *монџенејринистии* итд.). Све је више страних речи које се не транскрибују, преузимају се у изворном облику (са евентуалним додатком обличког наставка или без њега), било да се пишу латиницом или ћирилицом. Нове речи у већини случајева преузимају се по слуху, ортоепски ближе изворном (тј. енглеском) језику, па се често понека, нашем језику несвојствена група сугласника, тешко изговара (*ѝаблѝк рилејѝнз*, *ѝромѝѝно* и сл.). Уосталом, многа одступања од фонетских правила, нпр. код асимилације гласова (нпр. *Абхазѝја*), које наше граматике констатују, тичу се често управо позајмљеница. Пошто је наш правопис фонетски, у писању и преузимању речи иде се за изговором, али код неких речи, посебно сложеница, изговор није одређен, па део гласовних комбинација остаје изван правописних правила.³ С друге стране, све је више у штампаним медијима преузетих непроменљивих речи, посебно у функцији атрибута, које су правописно неуједначене те се обично тако и пишу неуједначено – као две речи, као сложенице или полусложенице. Један пример: у Јагодини је летос отворен *акваѝарк* који је у „Политици” у пар дана писан на три начина: са две речи *аква ѝарк*, као сложеница *акваѝарк* и као полусложеница *аква-ѝарк*. Овоме бисмо додали и у неким новинама писање *аѝа ѝарк* латиницом или под наводницима „аква” парк. Од пре неки дан појавила се „*аква ѝала*” (*aqua gala*), вода која се пуни у околини Мионице. Као што знамо, најбоља наша вода на хемијским анализама (у Европи) проглашена је

¹ Клајн – Шипка 2006.

² На то је више пута и детаљно у својим радовима указивао Твртко Прћић, најпозванији за тзв. „англосрпски”, али врло често и Б. Брборић (Т. Прћић 2006, 412–422; Б. Брборић 2006, 391–414).

³ Уп. Љ. Михаиловић 1982, 81–83.

такође мионичка *voda voda*, којој захваљујући квалитету и оригинално дизајнираној флаши, није сметало што се зове удвојеном домаћом речју.

4. Од свих употребних видова лексике – неологизми се могу најмање прецизно дефинисати. Сама чињеница да неологизми захватају све функционалне језичке стилове (и подстилове): разговорни, административни, новинарски, књижевно-уметнички, термилошки, тражи да се они морају посматрати као и све друге речи својствене целини језика. На неологизме се гледа као на још нестандартизоване речи које именују нове појмове и појаве или на нов начин именују познате појмове, а временом могу или да се стандардизују или да се изгубе. У времену кад се појављују ризично је изрицати суд о њиховој уклопљености у систем. Више пута се десило да нормативисти неком неологизму и кованици предвиде кратко трајање, а да даља употреба иостанак речи у систему то демантују. Несумњиво су у савременом српском актуелне речи последњих деценију и по: *умирофорац, кејфоровац, сачекуша, чедисџа, рекејаш, сурфоваш, уловоаш се, кујусијага, спонзоруша, џријејд* и сл. Оне, разуме се, не улазе одједном у активни састав речника, а ако пређу пут до општепознатости – престају бити неологизми. Неке од њих трају врло кратко и прелазе у пасивни речнички фонд: *шуварица, соцсавез, уличарење, зуровски* (према скраћеници ЗУР – закон о удруженом раду), *досманлија, вијетнамка, дежела, мирела* итд.

5. Сам термин неологизам, међутим, није довољно прецизан кад треба одредити хронолошку границу према којој се одређује шта је то, и кад је то нешто лексички ново.⁴ Да ли је нпр. неологизам термин који је ушао у општи фонд, а у одређеној струци је одавно познат? Ово се, рецимо, посебно односи на термине из економије и трговине који су се у српском језику појавили у општој употреби преласком на тржишну економију: *лизинг, консалтинг, менаџмент, маркетинг, акциза, бренд, шенгер, корпорација, лисинг* итд. Наши речници нових речи (онолико мало колико их имамо) најчешће као неологизме узимају све речи које нису досад улазиле у стандардне речнике.⁵ Тај критеријум је често врло непоуздан, тим пре што ми немамо речнике

⁴ Пошто је стварање неологизама динамичан процес, научници су покушавали да утврде различите тачке таквог процеса. Свенка Савић утврђује, на основу разматране литературе, пет различитих тачака настајања неологизама: 1) тек изговорена или написана нова реч; 2) тек преузета нова реч; 3) заживела реч у стандардном језику; 4) већ дуже времена употребљена реч у стандардном језику; 5) реч која је била или јесте нова у стандардном језику (С. Савић: 1984, 161). Као што видимо, неки од ових критеријума се преклапају, а сваки од њих понаособ је недовољан да сам задовољи семантички садржај термина неологизам.

⁵ Уп. речнике нових речи Ј. Ђирилова, Ивана Клајна, Ђ. Оташевића. Овде се може упоредити и нова лексика у *Великом речнику страних речи и израза* И. Клајна и М. Шипке. На почетку *Увода* свога *Речника нових речи* (1992) И. Клајн каже: „Избор речи у овом речнику није одређен никаквим хронолошким границама, него су 'новима' сматрани сви они облици и она значења којих нема у три главна досадашња речника” а као главне сматра Матичин шестотомник, Речник САНУ и Клајнџев Рјечник страних ријечи, израза и кратица. С обзиром на језичке промене које су се десиле претварањем језичких варијаната на посебне језике – поглавито на *српски* и *хрватски* – а које су се управо највише одразиле на лексичком нивоу, Клајнов речник је аутоматски већ својом појавом у једном делу свог лексичког потенцијала постао недовољан, јер је за базу имао целокупну српскохрватску језичку територију (не припадају овом говорном подручју, нпр.: *дојредс(ј)едник, знаковит, либанонизација, левисице, кусиосица, каранџена, микрвални, младосиш, -ица, насловница, новокомпиран, овојједни, џрошлојједни, шенисице* итд.).

који излазе допуњени у више издања па често таква *нова реч* одавно није више ни нова, нити је у употреби. Најважније је, дакле, утврдити две ствари кад су у питању неологизми: 1) да се реч или њено значење појављује довољно често у јавној употреби 2) да је реч нова у односу на општи стандардни лексикон. Кад су у питању речи страног порекла врло је тешко утврдити, без поузданог корпуса, стварно време почетка њихове употребе. У вези са овим се поставља као важно питање и разлучење неологизма од *кованице* и *оказионализма*. Јасно је да сви неологизми нису кованице и нису оказионализми, или обрнуто све кованице нису нове, нити су сви оказионализми нове речи. Запажамо, питање временског аспекта уназад, тј. у прошлост, веома је битан чинилац који утиче на детерминацију неологистичке лексике.

6. Постоје неологизми (али и кованице) који се односе само на поједине писце. У том смислу *илејисанка* Лазе Костића, или *роморанка* Ђ. Марковића Кодера (или: *осијалац* – „сунце”) су постали класични илустративни примери, модели познатих кованица. Овамо би спадале и многе кованице Симе Милутиновића Сарајлије (нпр. *ослабак* срца) или Р. Кошутића (*ославље* данка). У Граматици за средње школе (Станојчић – Поповић 2004, 180) међу примерима за неологизме налази се и реч *крајјушаиш* „надгробни споменик крај пута” иако је та реч управо као кованица одавно у општој употреби⁶, те би статус неологизма требало да изгуби.

7. За ову прилику посматрали смо нову лексику насталу углавном у последњој деценији и по, која је актуелна у новинском језику. Примери су узимани из „Политике”, која традиционално има највише корисника. Осим тога, овај лист има сталну језичку рубрику (*Слово о језику*) и (колико знам) има и даље лекторе и стручну комисију која брине о језику у листу.

Три су основна типа структуре неологизама: а) лексички неологизми који се односе на нове појмове; б) лексичко–семантички неологизми који се односе на преосмишљена значења познатих речи и в) индивидуализми–оказионализми својствени појединим ауторима/писцима. Оказионални ауторски неологизми богате лексички фонд језика уколико су у потпуности мотивисани општејезичким творбеним обрасцима.⁷ Процену њихове уклопљености у систем, кад је у питању семантички аспект утврђују, на основу понуђеног стања у корпусу, лексикографи, при чему фактор субјективности није могуће избећи.

8. Највећи број нових речи које означавају нове појмове у новинским текстовима, процентуално долази из страних језика, прецизније – из енглеског:⁸ Томас Ендерс улази у *кокшиш* Ербаса. – Све за *аујдгор* спортове. – *Пи-ар*

⁶ Речник Матице српске и Речник САНУ квалификују ову реч као ков./аницу/ са потврдом из Нина 1960. Квалификатив *ков.* нема временске атрибуте него упућује на творбени аспект, док неологизам као основну карактеристику има текући временски период употребе.

⁷ Речник САНУ показује да поједини писци често дају такву лексику: Г. Божовић, О. Давичо, Р. Кошутић, С. Винавер, Б. Пекић.

⁸ Речници страних речи по правилу, или врло мало, користе књижевноуметничку литературу као извор информација, тако да и не дају сасвим поуздану слику о стварној употреби одређене посуђенице. Ако се англицизам појави у новинама под знаком навода – а то је свакодневна новинска пракса – то значи да та реч није још увек усвојена, преузета, него је само репродукована

акција „Како да твоја кравица постане Имлекова кравица” или: Награда *и-ар* професионалцима. – *Финанс* на травњацима. – Спомен-обележје жртви *скинхедса* итд.

Посебно се активно попуњава лексика савременог научно-техничког термилошког система. У општи фонд најбрже и најчвршће улази компјутерска термилошка лексика: *сајт*, *бло*, *интернет*, *софтвер*, *сервер* или лексика мобилне телефоније: *ромини*, *иријед*, *иосијед*, *интерфон* али и оне већ „извикане” као *бренд*, *шендер*, *шенен*, *трибунал*, а од емитовања „Великог брата” појављује се *чешће* и *лузер* који нови Велики речник страних речи и израза није успео да забележи.⁹ Међутим, нове речи које су начинили писци, публицисти и други делатници писане речи обично са посебним књижевно-уметничким и стилистичким циљем, да се што уверљивије језички изразе, остају изван видокруга шире јавности, осим у великим опшним речницима. Стварност је усвојила нове мере вредности, писци стилисти нису више узори, чак ни граматичарима. Нова лексика писаца појављује се у речницима књижевног језика као и н д и в и д у а л н а или н е р а с п р о с т р а њ е н а.¹⁰ Неке од таквих речи су заиста окационализми, а неке улазе у општи фонд временски нешто касније.¹¹

9. С формалне тачке гледишта, од туђих или преузетих речи занимљивији су свакако неологизми настали творбеним начинима својственим српском језику. Они се граде тројако: 1) са творбеном основом домаћих речи или речи одавно преузетих и усвојених у стандардном језику 2) са творбеном основом туђица и продуктивних (усвојених) суфиксалних одн. префиксалних елемената и 3) уопште са хибридном мешавином домаћих и страних творбених елемената.

по слуху, исписана ћирилицом (написана онако како је изговорена), па таква њена употреба у суштини представља просто служење страним језиком. Могли бисмо из најновијег Великог речника страних речи навести мноштво речи које нису уопште посуђенице него чисте туђице, тако да је он у извесној мери и двојезични речник.

О творбеној структури интернационализма в. Силић 1987.

⁹ Употреба овог енглеског импорта у примеру из Политике: Симпатични маргиналици и усамљени јахачи попут Ђурета, или данас већ заборављеног Микија, пре су виђени за *лузере*, него победнике”, у антонимном пару *лузер* – *иобедник* могла је логично и да буде избегнута домаћом речју: *убијаш* или: *убијаш*. О неологизму *убијаш* и значењу речи *убијаш* писао је Е. Феке у једном броју „Политике” (3. септембар 2007).

¹⁰ Занимљив је Клајнов став о томе: „Првобитна замисао је била да се као грађа користе и књижевна дела, али се показало да су она врло незахвалан извор за ову врсту истраживања: књижевници радо кују своје личне неологизме, али с великим закашњењем усвајају оне који су у широј употреби – можда услед разумљиве несклоности према помодним изразима” (И. Клајн: 1992, 6). Мало је познато нпр. да је нпр. О. Давичо употребљавао често индивидуалну лексичку као, рецимо, у примеру: Запнимо, ако хоћеш и ти да унуци *стиангардишу* и *културуишу* до миле воље (Бетон и свици, Београд 1956, 175). Глагол *културуисаши* је потврђен као индив. а такав ће бити *стиангардисаши* уколико се у грађи не појави још неки аутор који употребљава ту реч, што је мало вероватно.

¹¹ Примећено је, на пример, да је у РСАНУ (3. књ.) уз глагол *вредноваши* са дефиницијом „одређивати вредност нечему” дат квалификатив *индив.* што нас упућује да је у то време та реч сматрана неологизмом. Колико је она данас општеприхваћена, није потребно истицати (Д. Гортан-Премк 1994, 117–128). Додуше, *вредновању* данас озбиљно конкурише *евалуација*.

О окационализмима су нешто детаљније писали Ђ. Оташевић и Биљана Сикимић. Уп. Оташевић–Сикимић 1991, 77–81; 1992; 67–78; Ђ. Оташевић 1997, 306–317.

У прву групу спадали би следећи неологизми, изведенице или сложене: *итраоница*, *рођендаоница* („просторија за прославу дечјих рођендана”), *сачекуша* (убијен у класичној сачекуши), *ипредузетница*, *хељдодийша*, *адација* (посетилац Аде), *чекач*, *чедисша*, *хаљимисша*, *ојожарен*, *језжевовање*, *Језевдан*, *пензионерница*, *ипресрејач*, *оийиремнина*, *једносложница*, *сйварационица*, *чесмовача*, *истйиносно*, *јемйераш*, *саборационица*, *ирноодораш*, *сийорационица* (вежба за споро причање), *одбораш*, *кликнути*, *обилазница*, *ипрећейушашки* итд.

Другој групи би припадали нешто бројнији неологизми код којих се на страну творбену основу додају домаћи суфикси или префикси или елементи који одавно функционишу у језику као устаљене посуђенице: *блојер*, *блојерски*, *блојос* (жаргон), *болоњи*, *колумнизам*, *колумнисийчки*, *лоби*, *лобирање*, *лобирати*, *лобисша*¹², *медијатшекар* (према библиотекар), *рекејтирање*, *рекејтираји*, *рекејаш*, *чийсара*, *физикалисање* (жаргон), *исламонихилизација*, *йелееванџелисти*, *инйеркултура*, *екскурс*, *сајшовац*, *сајшовка*, *йсихушка* (рус.), *унмиковац* (према абривијатури УНМИК), *кејфоровац* (према КЈФОР), *дејтонац* („Дејтонски споразум”) *двоенйийейски*, *йолицајка*¹³, *йромойерка*, *ексираји* (е. чашу пива), *кулйурњак*¹⁴, *ухаеровац*, *йроманијак*, *йрандовац* (звезда „Гранда”), *йрезентйер*, *неонка*¹⁵, *рејашаш*, *мулйинационалка*, *сийонзоруша*, *мобилни*, *мобини* („психолошки терор на радном месту”), *секйаш*, *оскаровац*¹⁶, *кефалица* („назив емисије”) итд.

Трећа група обухвата нове речи које су у творбеном смислу мешавина домаћих и позајмљених творбених елемената одн. новопозајмљених речи и стандардних посуђеница. У питању су често сложене или полусложене творбеним елементима иначе продуктивним у нашем језику, али са новим творбеним основама. Ово се посебно односи на продуктивне префиксе, префиксоиде и суфиксоиде код именичких и придевских речи, чији је начин писања иначе, у дневним новинама најмање правописно уједначен. Ту спадају: *конйакйи*, *йруиша*, *шайл-дйиломайија*, *инфо водич*, *веб-сийраница*, *аква-йарк*, *инсийанй-йарйија*, *йолф-йшерен*, „*клима-уређај*, *мејазвезда* итд.

Честе су и нове абривијатуре: *Унйрофор*, *Кфор*, *Свор*, *Унмик* итд. или сложена скраћења: *Телеком*, *Теленор*, *Мобйел* и сл.

¹² Изведенице овога типа не представљају посебне лексичке случајеве него имају граматичко-лексичку вредност (Пешикан 1970, 153).

¹³ Према *йолицајак* настала је и *йолицајка* експанзијом моционих суфикса за женске носиоце одређених занимања.

¹⁴ Занимљиво је да се једно време (раних година после Другог светског рата) за овај појам користила реч *кулйурник* „активиста који се бави културно-просветним радом”. Употребљавали су је, према потврдама Речника САНУ, Ч. Миндеровић и О. Давичо.

¹⁵ Иако ова реч изгледа сасвим уобичајено јер је настала универбацијом по моделу продуктивном у нашем језику, тј. деривацијом према вишечланом називу: неонска светиљка – *неонка*, она није до сада забележена у описним речницима нити у речницима страних речи. Тако су настале и речи *реалка*, *снајперка*, *саобраћајка*, *нуклеарка* итд.

¹⁶ Пре пола године сам се и сама мислила да ли да ову реч унесем у Речник САНУ пошто је није било у грађи. На крају сам је унела са редакцијском потврдом. Велики речник страних речи и израза је *оскароваца* евидентирао.

10. Сваки наведени неологизам могао би да се посебно разматра: (1) са становишта творбене регуларности, тј. има ли језичко оправдање са формалне тачке гледишта; (2) са становишта језичке потребе за именовањем новог појма; (3) са семантичког становишта. Ту бисмо добили различите резултате.

Поред тога, може се говорити и о продуктивности појединих творбених елемената. У том смислу издвајају се као далеко најпродуктивнији неологизми са граматикализованим суфиксоидом *-ијага* (према грч. *Olympias*) који се спаја са страним, али ништа мање и са домаћим основана, што новим речима често даје експресивно обележје, које ће можда временом избледети, ако се творбени тип учврсти у језику. Забележила сам следеће примере у значењу „такмичење, надметање; смотра, изложба”¹⁷: *универзијага* (у Београду), *бруцошијага*, *иштариајага* (у Зајечару), *рошишљијага* (у Лесковцу), *кујусијага* (у Мрчајевцима), *чваракијага* (у Ваљево), *сланинијага* (у Качареву), *јусијага* (у Мокрину), *чобанијага* (у Косјерићу), *бубијага* (у Шапцу, изложба фолк-свагенових „буба”), *ишијага* (у Косјерићу), *муд(р)ијага* (у Г. Милановцу), *возачијага*, *јолијага* (утаковица са много голова), *учишљеијага*, *сиријага* (на Златару), *машинијага*, *грађевинијага*, *ракијага* (у Прањанима), *кобасицијага*, *шљивијага* (у Осечини), *санкијага* (У Кошутњаку), *иришумијага* (у Мачкату) *ишумицијага* (у Нерадину код Ирига „слава за род парадајза”) итд.

11. Неологизми су и двочлани називи који означавају одређене нове појмове и појаве: *силиконска долина*, *мобилна телефонија*, *бишњи догађај*, *саобраћајни режим*, *курсна листа*, *сиурна кућа*, *масшер сидује*, *сирејш култура* и др.

12. Посебно је питање односа према неологизмима и њиховог третирања у општим описним речницима. Пракса Речника САНУ у том смислу ће допринети потпуности њихове анализе. Наиме, у почетним књигама Речника (1–3) употребљавао се термин *неол.* за речи које су именовале нове појмове било извођењем било слагањем: *армирац*, *арминач*, *арминачница*, *вајонаш*, *вајонашки*, *видиковац* („место згодно за посматрање”), *високоградња*, *висококвалифетан*, *висококквалификован*, *влакач* („брод који тегли шлепове, реморкер”), *ируник* и *ируовођа* („вођа групе”), *документарац*, *дробилана* („уређај за уситњавање камена”), *енерјана* („фабрика за производњу електричне или топлотне енергије”)¹⁸, или (2) за речи које су биле творбено нове, углавном сложенице:¹⁹ *великодоушник*, *високоидејни*, *великокрасан*, *великосила*²⁰, *коњоиржац*, *коњоирка* и *коњоуиркивање* („коњска трка”). Одмах запажамо да се већина ових неологизама уклопила у систем.

У даљим књигама се углавном одустало од квалификатива *неол.* То решење се наметнуло само од себе. Наиме, грађа Речника САНУ се попуњавала

¹⁷ Поред овога суфикс *-ијага* има и друго значење „низ догађаја” у шаљиво хиперболичном тону: *циркусијага*, *жонлеријага*, *кловнијага*, *рашомонијага* итд. Уп. М. Николић 2000.

¹⁸ *Енерјану* је заменила *електрана* и *иојлана*.

¹⁹ Може се констатовати да лексикографи изведенице рађе третирају као неологизме, а сложенице чешће добијају атрибут *кованица*.

²⁰ Овај неологизам употребљава М. Лалић. Нормативисти су у почетку сматрали да је боље употребити у овом споју префикс *велико-* него *веле-* чега се Лалић, који је иначе неговао свој књижевни језик, вероватно држао. Но, није искључено да је ту и лектор имао свој удео.

периодично, па је лексика третирана са извесне дистанце и могло се поуздано закључити која реч улази у активни фонд, а која постаје околионализам. За ове друге су погоднији били квалификативи (одн. дисквалификативи) *индив.*, *нерасџр.*, *неуб.*, *необ.*, донекле *засџр.*, *ексџр.* и *ков.* који се и данас употребљавају врло често. Квалификатив *ков.* се односи на творбени аспект, а често се комбинује са наведеним маркерима. Пракса је показала да је гдекад ризично маркирати реч са *индив.* па је тај квалификатив често замењиван са *нерасџр.*, чиме је остављена могућност да се у допунској грађи та реч поново појави у употреби и код другог аутора.

Матичин шестотомник је био доследнији у употреби квалификатива *неол.*

Један за кључа при анализи *неолоџизама* се намеће. Колико год нам се чини да нас преплављују лоше сковане и позајмљене речи из страних језика, њихов број није ни издалека толики да бисмо се забринули за угрожавање језика. Податак да Велики речник страних речи и израза (Клајн – Шипка 2007) броји (по мојој рутинској процени) не више од 40.000 речи, а то је не више од 10 % укупног лексичког фонда српског језика, што је проценат који је нормалан и дозвољен за сваки модерни живи језик.²¹ То не значи да и ову проблематику не треба више нормативно третирати и подвести под стандард – у писању (ортографски), у изговору (ортоепски) и граматички (у промени). Поимање језика као живог организма не подразумева само његову еволутивност него и планско деловање приликом контролисања његова развоја.

Кључне речи: неолоџизми, лексички неолоџизми, лексичко-семантички неолоџизми, индивидуализми, кованице, околионализми, позајмљенице.

ЛИТЕРАТУРА

- Брборић 2006:** Б. Брборић, *Однос према џуђицама – с мером али без аверзије*, Српски језик у нормативном огледалу, Београд, 391–414.
- Гортан-Премк 1994:** Д. Гортан-Премк, *Тџови и врџе речи*, Јужнословенски филолог L, 117–128.
- Јовановић 2007:** Z. R. Jovanović, *Немачки као језик струке и његова комуникативна функција*, *Prevodilac XXVI*, br. 3–4, Beograd, 11–31.
- Клајн 1992:** И. Клајн, *Речник нових речи*, Нови Сад.

²¹ Може се то упоредити са Гримовим речником немачког језика. Занимљив податак нам даје З. Р. Јовановић у чланку *Немачки као језик струке и његова комуникативна функција*, *Prevodilac XXVI*, br. 3–4, Beograd 2007, 11–31: „Гримов речник стандардног немачког језика обухвата укупно 600.000 одредница, од чега 300.000 јединица опште лексице, 200.000 стручних термина и 100.000 туђица. Нјих је одеувек било у свим језицима света, а прве су посведоћене у Новом завету, писаном на грчком језику (рећ је о неколико туђица из јеврејског језика) (стр. 18).

- Клајн – М. Шипка 2006:** И. Клајн и М. Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад.
- Михаиловић 1982:** *Основна шешкоћа фонетској правописа*, Актуелна питања наше језичке културе, Београд, 81–83.
- Николић 2000:** М. Николић, *Обратни речник српској језика*, Београд 2000.
- Оташевић 1997:** Ђ. Оташевић, *Универбација*, Наш језик XXXII, св. 1–2, 52–63.
- Оташевић – Б. Сикимић 1991; 1992:** Ђ. Оташевић и Б. Сикимић, *Односи околионализма према времену*, Наш језик XXIX, св. 1–2, 77–81; *Творба околионализма у српскохрватском језику*, Јужнословенски филолог XLVIII, 67–78.
- Пешикан 1970:** *Наш књижевни језик на сто година послије Вука*, Београд.
- Прћић 2006:** Т. Прћић, *Српски или англосрпски – ишћање је сад*, Српски језик у нормативном огледалу, Београд, 412–422.
- Речник Матице српске:** *Речник српскохрватској књижевној језика*, I–VI, Нови Сад 1967–1976.
- Речник САНУ:** *Речник српскохрватској књижевној и народној језика* (1–17), Београд.
- Силић 1987:** Ј. Силић, *Творбена структура интернационалних ријечи у хрватском или српском језику*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 16/1, Београд, 59–69.
- Савић 1984:** С. Савић, *Принципи стварања неологізма у српскохрватском језику*, Лексикографија и лексикологија, Нови Сад – Београд, 161–170.
- Станојчић–Поповић 2004:** Ж. Станојчић и Љ. Поповић, *Грамањика српскоја језика*, девето издање, Београд.
- Ћирилов 1982 и 1991:** Ј. Ћирилов, *Речник нових речи*, Београд; *Нови речник нових речи*, Београд 1991.

Милица Радович-Тешич

СТРУКТУРА АКТУАЛНИХ НЕОЛОГИЗМОВ В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В настоящей работе анализируется структура и основные типы неологизмов, встречающихся чаще всего в газетном языке в течение последних десяти-пятнадцати лет. Особое внимание уделяется на недостаточное соблюдение нормы с точки зрения адаптации на фонетическом и морфологическом уровне. Предметом работы является также отношение неологизмов к окказионализмам и новообразованиям.